

Матійчук Станіслав Сергійович,
здобувач вищої освіти навчально-
наукового інституту поліцейської
діяльності Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри теорії,
історії та філософії права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук
Іванчук Наталія Віталіївна

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ВІД СМЕРТНОЇ КАРИ ДО ГУМАНІЗАЦІЇ ПОКАРАНЬ

Протягом століть кримінальне право було не просто інструментом порядку, а дзеркалом, у якому відбивалося обличчя епохи. Те, що колись вважалося справедливою відплатою, сьогодні сприймається як дикість. Шлях, який пройшло людство – від публічних страт до програм ресоціалізації – це історія того, як держава вчилася бачити в правопорушникові людину, а не лише об'єкт для покарання.

На світанку державності закон говорив мовою сили. Давнє право трималося на залякуванні: закони Хаммурапі з їхнім принципом таліону («око за око», «зуб за зуб») не залишали місця для компромісів. Мета була простою – продемонструвати невідворотність фізичної розплати. Певний зсув стався в Стародавньому Римі. Хоча санкції залишалися нещадними, такими як вигнання та каторжні роботи, римляни першими почали впорядковувати хаос жорстокості в чітку юридичну систему, яка пізніше стала фундаментом для всієї Європи.

Середньовіччя стало періодом, коли правосуддя остаточно остаточно злилося з релігійним фанатизмом. Завдяки інквізиції тортури перетворилися на легітимний метод слідства. Тоді не йшлося про виправлення душі – держава та церква прагнули зламати волю через публічні страти, перетворюючи покарання на криваве видовище для натовпу. Гідність особистості була поняттям невідомим, а право на захист – ілюзорним.

Справжній злам стався у XVIII столітті, коли мислителі епохи Просвітництва поставили під сумнів право держави на безглузду

жорстокість. Праця Чезаре Беккарія «Про злочини і покарання» стала справжнім маніфестом гуманізму. Він першим аргументовано довів: ефективність правосуддя не в силі болю, а в неминучості покарання. Саме тоді виникла ідея, що мета закону – не помста, а превенція та захист суспільства

У XIX-XX століттях вектор остаточно змістився в бік ресоціалізації. Тюрми перестали бути місцями очікування смерті й перетворилися на установи, де людина має отримати шанс на повернення до нормального життя. Після жахів Другої світової війни міжнародна спільнота остаточно закріпила: право на життя є недоторканим. Як наслідок – відмова більшості демократій від смертної кари, яка сьогодні вважається пережитком варварства.

Для України цей шлях був непростим, адже довелося витравлювати спадок радянської репресивної машини. Відмова від смертної кари у 2000 році стала нашою символічною «точкою неповернення» до тоталітарного минулого. Сьогодні ми будуємо систему, де акцент зміщується на пробацію та альтернативні види покарань, що дозволяють людині виправитися, не втрачаючи зв'язку із соціумом.

Список використаних джерел

1. Беккарія Ч. Про злочини і покарання. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4149>
2. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/437-storya-derjavi-prava-zarubjnih-kran-.html>
3. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за ред. Вячеслав Тацій, Володимир Борисов, Володимир Тютюгін. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/831/1_Kryriminalne_pravo_Ukrainy_Zagalna_chastyna.pdf.
4. Організація Об'єднаних Націй. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
5. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.